

Esdeveniments esportius i sostenibilitat. Una revisió sistemàtica (1964-2020)

Maira Ulloa-Hernández¹ , Estela Farías-Torbido¹ i Jordi Seguí-Urbaneja¹

¹Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC) (Espanya).

Citació

Ulloa-Hernández, M., Farías-Torbido, E. & Seguí-Urbaneja, J. (2023). Sporting events and sustainability. A systematic Review (1964-2020). *Apunts Educación Física y Deportes*, 153, 101-113. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.\(2023/3\).153.09](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.(2023/3).153.09)

Editat per:
© Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
Institut Nacional d'Educació
Física de Catalunya (INEFC)

ISSN: 2014-0983

***Correspondència:**
Maira Belen Ulloa
muh2@alumnes.udl.cat

Secció:
Gestió esportiva,
lleure actiu i turisme

Idioma de l'original:
Castellà

Rebut:
21 de setembre de 2022

Acceptat:
19 de gener de 2023

Publicat:
1 de juliol de 2023

Coberta:
Dos joves practiquen surf d'estel
en estil lliure. Adobestock
©MandicJovan. Mediterraneo

Resum

Des que el 2015 es van consensuar els Objectius de Desenvolupament Sostenible, la sostenibilitat s'ha convertit en un vector indiscutible en l'organització d'esdeveniments esportius. Històricament, la sostenibilitat ha estat objecte d'estudi per part de la comunitat científica. Tot i així, a data d'avui, no existeix una anàlisi de les investigacions publicades. L'objectiu d'aquest estudi va ser analitzar, a través d'una revisió sistemàtica, com el sector esportiu ha integrat la sostenibilitat en l'organització d'esdeveniments esportius. La revisió sistemàtica va ser implementada tenint en consideració les directrius de la declaració PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta-Analyses), com també la valoració del risc de biaix (risk-of-bias, RoB). La revisió bibliogràfica es va basar en la consideració de 17 bases de dades, tenint en compte el període comprès entre els anys 1964 i 2020, amb l'*string*: esport, esdeveniments, sostenibilitat i sostenible. Inicialment es van recopilar 1,590 registres, dels quals, després de finalitzar el procés de cribratge, es van analitzar en profunditat un total de 224. Entre els principals resultats obtinguts es pot destacar la identificació d'un increment del nombre de publicacions constant al llarg de la totalitat del període, amb presència de dos pics els anys 2012 i 2020. Des del punt de vista de la sostenibilitat, el vector més estudiat va ser el mediambiental (41.5 %), seguit del social (32.1 %), l'econòmic (17 %) i la combinació dels tres (9.4 %). Els resultats obtinguts van ser discutits en relació amb l'evolució de les fites de la sostenibilitat.

Paraules clau: esdeveniment esportiu, esdeveniment sostenible, esport sostenible.

Introducció

El 25 de setembre de 2015, l'Assemblea de l'Organització de les Nacions Unides (ONU) va establir les pautes per a l'elaboració de l'Agenda Desenvolupament Sostenible 2030 mitjançant la proposta de 17 grans Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS 2030), inclòs un total 169 fites i indicadors. Mitjançant aquesta proposta, l'ONU, basada en el concepte de desenvolupament sostenible ja definit a l'informe Brundtland l'any 1987 com el desenvolupament que permet satisfer les necessitats del present sense comprometre l'habilitat de les generacions futures de satisfer les seves pròpies necessitats, perseguia establir les bases per acabar amb la pobresa extrema, lluitar contra la desigualtat i la injustícia i, a més, combatre el canvi climàtic.

En els últims anys, l'àmbit esportiu ha guanyat pes com a activitat econòmica; la premsa grisa calcula que l'esport va contribuir, l'any 2021, al 3.3 % del PIB de la UE i al 3.6 % del PIB a Espanya. Per això, com a motor econòmic que és, l'esport no ha quedat exempt de la responsabilitat de ser una activitat sostenible, especialment referent a un dels seus principals exponents econòmics, com ho són els esdeveniments esportius (Bácsné et al., 2021).

En paraules d'aquest mateix autor, els esdeveniments esportius no haurien de ser atesos únicament per l'impacte que impliquen, sinó també per l'oportunitat de transmetre valors i principis, per l'alta visibilitat que tenen, per la incidència que poden generar abans i durant l'esdeveniment i, també, pel llegat que deixen a la comunitat amfitriona. Segons Sánchez (2019), aquests poden generar efectes positius en àmbits socials, econòmics i mediambientals, així com també efectes negatius, que alterin la vida diària de moltes de les persones residents on se situen els esdeveniments esportius. Per aquesta raó, les principals organitzacions internacionals en l'àmbit esportiu com són el Comitè Olímpic Internacional (COI) i algunes federacions internacionals ja fa uns anys han començat a incorporar estàndards de sostenibilitat per organitzar competicions esportives internacionals i impulsar, d'aquesta manera, la implicació de la comunitat científica en l'estudi dels beneficis i resultats d'aquests nous estàndards (Bianchini i Rossi, 2021). En aquest sentit, han estat quatre les principals àrees d'estudi desenvolupades: i) elements necessaris en la planificació estratègica i els atributs necessaris per aconseguir la sostenibilitat en esdeveniments esportius, determinant quins elements i/o atributs de la destinació són necessaris per a una organització d'esdeveniments reeixida i sostenible (Chersulich et al., 2020; Chen, 2022); ii) rols i impactes derivats dels esdeveniments esportius com a generadors de turisme esportiu sostenible, identificant

el rol del turista esportiu i els seus impactes a la natura en el lloc de destinació (Rivera, 2018; Ito i Hinch, 2020; Tadini et al., 2021); iii) sostenibilitat ambiental del mercat de turisme esportiu, analitzant l'impacte ambiental en el turisme esportiu i la contribució en els esdeveniments esportius (Ardoin et al., 2015; Mascarenhas et al., 2021); i iv) impactes socials de megaesdeveniments, documentant-se els beneficis econòmics que poden generar els megaesdeveniments (Chien et al., 2012; Mair i Smith, 2021). Juntament amb aquests són molts altres els estudis publicats vinculats, d'una o altra manera, a la sostenibilitat dels esdeveniments esportius. Per això, tenint en compte els tres pilars fonamentals de la sostenibilitat considerats en el desenvolupament d'esdeveniments esportius sostenibles (social, ambiental i econòmic), l'objectiu d'aquest article és fer una revisió sistemàtica de les publicacions editades fins a la data sobre aquesta temàtica, amb la finalitat de conèixer-ne l'evolució i l'àmbit de desenvolupament.

Esdeveniments esportius

La definició del terme no és pacífica i hi ha molts autors que han contribuït a posar llum sobre el concepte fixant-se en diferents elements per determinar-ne la taxonomia i la classificació.

Añó (2000) defineix "esdeveniment esportiu" com aquella activitat esportiva que explica amb un alt nivell de repercussió social traduïda en una forta presència dels mitjans de comunicació i que genera per si mateixa ingressos econòmics. Altres autors consideren els esdeveniments esportius catalitzadors socials, però també econòmics, i estimuladors de la imatge de marca de la ciutat amfitriona (Dwyer i Fredline, 2008). Roche (2000), que se centra a definir les maneres de classificar-los, arriba a proposar l'agrupació dels esdeveniments esportius partint del mercat o l'audiència a la qual es dirigeixen, com, per exemple, esdeveniments internacionals —Jocs Olímpics (JJOO) o Copes del Món—, esdeveniments nacionals —campionats nacionals de qualsevol modalitat—, esdeveniments regionals —Jocs Panamericans—, i esdeveniments locals —campionats locals de la modalitat que sigui. En aquest sentit, Graham et al. (2001) proposa una altra classificació segons la naturalesa jurídica de l'organitzador, com ara organismes nacionals, federacions, clubs, associacions, empreses, institucions educatives i d'altres. Fins i tot, altres autors com Desbordes i Falgoux (2006) fan una classificació segons el tipus de servei que ofereix l'organització; així, diferencien entre esdeveniments organitzats per proveïdors de serveis públics, esdeveniments organitzats per proveïdors privats, esdeveniments d'abast extraordinari que depenen d'una entitat pública amb suport d'entitats

privades i esdeveniments organitzats per una associació. Finalment, Müller (2015) desenvolupa una matriu de classificació partint de quatre dimensions constitutives: i) atractiu per al visitant, ii) abast mediàtic, iii) cost i iv) impacte en la transformació de la infraestructura. L'autor, partint de la quantitat d'assistents o costos que generen els esdeveniments en les quatre dimensions, atorga d'una manera objectiva una ponderació, la qual conclou categoritzant esdeveniments considerats com a gigaesdeveniment, megaesdeveniment i gran esdeveniment.

Sostenibilitat i dimensions

De les moltes definicions de sostenibilitat, la majoria coincideixen que, per aconseguir ser sostenibles, les polítiques i accions de creixement econòmic han de respectar el medi ambient i a més ser socialment equitatives (Lein, 2017). Per tant, segons aquests autors, la sostenibilitat ha de ser entesa com una suposició centrada en l'acció que emmarca el conflicte entre els processos ambientals i les connexions socials i econòmiques.

Així mateix, segons López et al. (2018), el concepte de desenvolupament sostenible ha d'abordar les injustícies socials si persegueix aconseguir els principis fonamentals establerts a l'informe de Brundtland, afavorint la creació de mitjans pràctics que reverteixin els problemes ambientals i socioeconòmics de la societat actual d'una manera integrativa. Tenint en compte informes i autors tan diversos com WCED (1987), Nacions Unides (2015), Takeuchi et al. (2016), entre d'altres, els objectius socials, econòmics i mediambientals han d'anar entrelaçats perquè el desenvolupament sostenible s'aconsegueixi, ja que aquest resulta en la integració dels objectius dels tres àmbits: econòmic, ambiental i social.

En aquest sentit es pot apuntar que són tres els principis recollits a l'informe Brundtland a considerar en la implementació integrativa d'una sostenibilitat més gran del conjunt d'accions: i) respecte al creixement econòmic, aquest s'ha de donar atenent la capacitat de càrrega dels ecosistemes, perquè les generacions futures tinguin igual o millor qualitat de vida; ii) el principi d'equitat social implica que l'èmfasi es posa en l'equitat i la justícia social, la distribució justa de recursos, tant intrageneracional com intergeneracional, i iii) la protecció ambiental sigui abordada amb visió a llarg termini, de manera que el creixement econòmic sigui conseqüent amb el ritme de consum dels recursos naturals i la degradació dels ecosistemes, evitant, en altres coses, el col·lapse del planeta (WCED, 1987; Nacions Unides, 2015; López et al., 2018).

Les Nacions Unides, juntament amb l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE, 2001) i la Unió Internacional per a la Conservació de la Naturalesa (UICN, 2006), proposa que els tres àmbits del desenvolupament sostenible estiguin interrelacionats a partir de tres principis o categories analítiques, com són el que és habitable, el que és equitatiu i el que és viable. Per tant, els tres pilars s'han de centrar en els guanys, la cura ambiental del planeta i la cura social del benestar de les persones (Purvis et al., 2019).

Finalment, es pot destacar la proposta d'alguns autors que afegeixen una quarta dimensió a les tres anteriors, la politicoconstitucional. Aquesta dimensió funciona com un sistema d'interaccions dins dels indicadors de cada dimensió i de les interaccions de les dimensions en si mateixes (Inglés i Puig, 2015; Inglés et al., 2016).

Esport i sostenibilitat

La relació entre esport i desenvolupament sostenible és indiscutible i heterogènia i arriba a transcendir substancialment les connotacions merament ambientals àmpliament contrastades (McCullough et al., 2020) que, segons Domínguez et al. (2019), poden incloure aspectes tan variats que poden anar des de la contribució al desenvolupament d'habilitats toves per la seva pràctica, com ara el treball en equip i la superació personal, l'aportació a la desaparició de les barreres de gènere, l'increment d'una educació equitativa de qualitat o la inclusivitat esportiva, fins a la generació d'aliances que contribueixin al desplegament dels seus principis.

La sostenibilitat s'ha posicionat com un vector cada vegada més present en les organitzacions esportives, en els esdeveniments esportius i en les accions vinculades a la responsabilitat social empresarial (McCullough et al., 2019). No obstant això, diversos autors indiquen que el reconeixement no és suficient i requereix un esforç més gran per part dels agents involucrats per promoure la sostenibilitat en l'esport (McCullough i Cunningham, 2010). En aquest sentit, avui dia, la sostenibilitat s'ha consolidat com un dels temes de recerca científica emergent en l'àmbit de la gestió esportiva (Lis i Tomanek, 2020), que ha generat un gran camp d'interès per continuar desenvolupant la literatura científica vinculat als ODS (Fonseca et al., 2022). En la mateixa línia, es pot esmentar la proposta de McCullough et al. (2020) per al reconeixement d'una nova subdisciplina dins de la gestió esportiva, que s'ha convertit en l'ecologia de l'esport.

La comunitat científica ha dedicat cada vegada més atenció a la relació entre els factors d'esport i

Taula 1

Paraules clau i creació de l'string.

Paraules clau	String en anglès	Període de recerca
Sport	Sport AND Events AND Sustainability	1964-2020
Events	Sport AND Events AND Sustainable	
Sustainability		
Sustainable		

sostenibilitat (Mallen, el 2018), principalment pels impactes dels esdeveniments esportius generats en el territori de destinació. Per això, són rellevants les investigacions sobre els esdeveniments esportius des d'una perspectiva de sostenibilitat, fins i tot sabent que les diferents revisions de literatura han seguit enfocaments diferenciats especialment pel que fa a les relacions entre les organitzacions esportives i la sostenibilitat (Mallen, 2018; Trendafilova i McCullough, 2018). També s'han investigat les relacions entre les activitats de lleure i la sostenibilitat ambiental, deixant de banda el component esportiu (Vaugeois et al., 2017).

La sostenibilitat es pot incorporar tant en l'àmbit individual com institucional, i recentment ha constituït una tendència en la indústria dels esdeveniments esportius (Córdova et al., 2019). El terme “sostenible” o “sostenibilitat” va començar a formar part de la directriu o manual de l'esdeveniment, específicament en l'aspecte de la política dins de la qual operen i com aquests contribueixen a la sostenibilitat (Gulak-Lipka i Jagielski, 2020). Tot i així, malgrat els beneficis esperats, recentment algunes destinacions d'esdeveniments esportius han mostrat un baix interès en la seva celebració (Mair i Smith, 2021). Aquesta situació s'atribueix a la falta d'amfitrions d'esdeveniments per planificar de manera estratègica i capitalitzar de manera eficient els beneficis potencials (O'Brien i Gardiner, 2006; Smith i Sparkes, 2019).

Tenint en compte el context exposat anteriorment, l'objectiu del present article va ser concretar quina ha estat l'evolució en publicacions científiques relacionades amb la sostenibilitat d'esdeveniments esportius. Això va permetre saber quin és l'estat de la qüestió —d'on venim i on som?— a partir de la qual cosa es podrà avançar en una posterior anàlisi: cap a on podem/hem d'anar i com anar-hi?

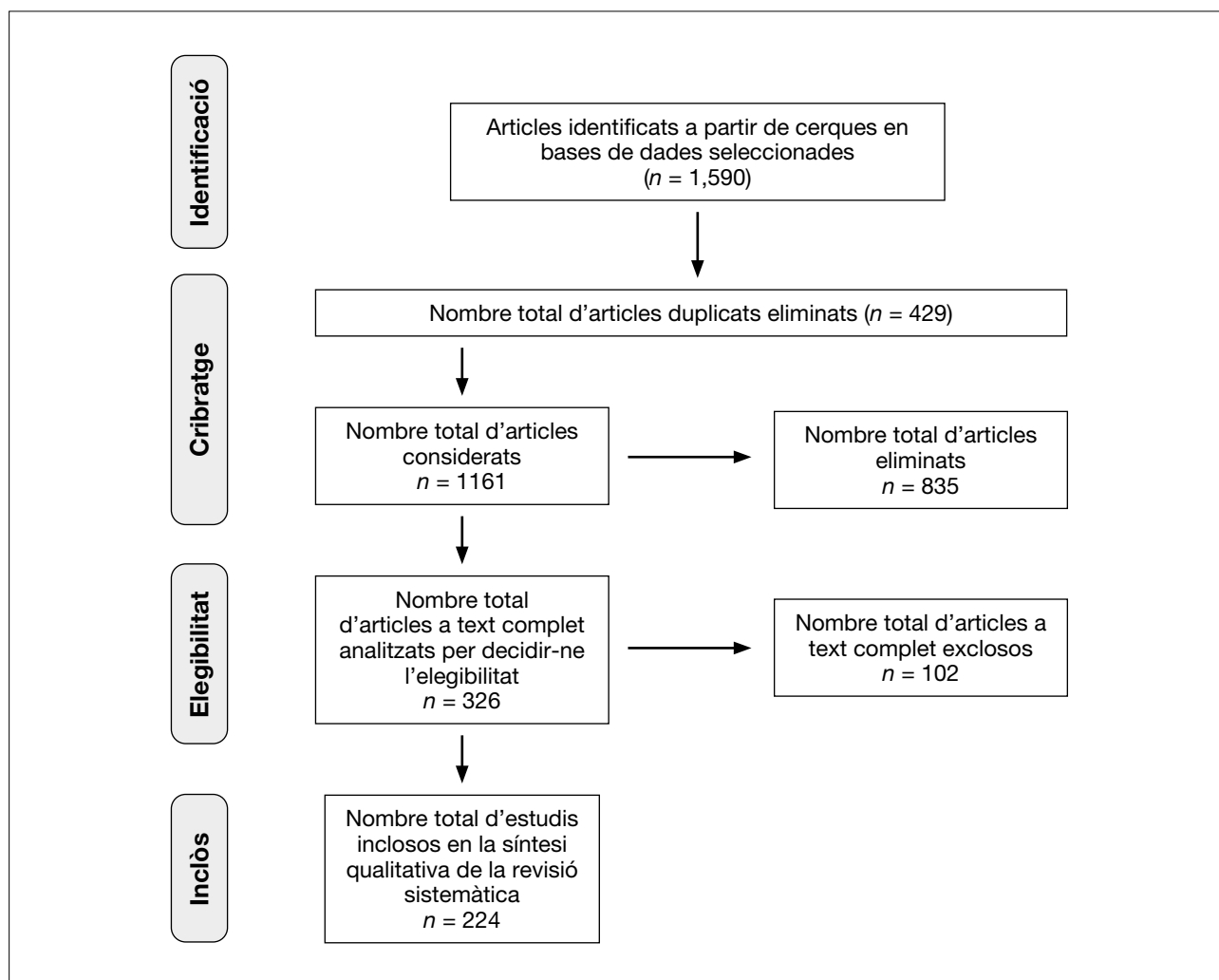
Metodologia

La metodologia utilitzada per al desenvolupament d'aquesta recerca va ser aplicar les directrius de la declaració PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta-Analyses) per a revisions sistemàtiques (Moher et al., 2010; Urrutia i Bonfill, 2010), aplicant un sistema de valoració del risc de biaix (*risk-of-bias*, RoB). Es van analitzar un total de 17 bases de dades: Ebscohost, SportDiscus, GreenFILE, Web of Science, Core Collection, CABI, Current Contents Connect, BIOSISCitation Index, BIOSIS Previews, MEDLINE, Zoological Record, KCI-Korean Journal Database, Derwent Innovations Index, SciELO Citation Index, Russian Science Citation Index, i Scopus. El límit de recerca d'articles científics publicats es va estendre fins al desembre de 2020.

La configuració de l'*string* es va fer amb la combinació de les paraules següents: “deporte”, “eventos”, “sostenibilidad” i “sostenible” (Taula 1).

La recopilació inicial d'articles va ser de 1,590 registres. Després de descartar els duplicats ($n = 429$), es va fer el cribratge per títol i resum ($n = 835$) mitjançant el programa Abstrackr (revisió per parells). Una vegada seleccionats els articles, es van llegir ($n = 26$) i se'n van excloure un total de 102. Les raons d'exclusió dels articles es van basar en la consideració dels aspectes següents: i) respecte a la dimensió esdeveniment, no especificació de l'esdeveniment a què al·ludia —es referien a esdeveniments esportius en general—, o no incloure, dins d'aquest, esdeveniments estrictament esportius; i ii) respecte a la dimensió de sostenibilitat, no inclusió de l'estudi de la sostenibilitat com a tal. A la Figura es pot consultar la base de dades finalment considerada, que en aquest cas va quedar conformada, després de l'aplicació de les diferents fases de cribratge, per un total de 224 articles.

Figura 1
Diagrama de flux del procés de selecció bibliogràfica.

Per a l'extracció d'informació dels articles es va elaborar una taula de categorització atenent les dimensions següents: i) caracterització de l'article: any de publicació i identificador; ii) característica de l'esdeveniment esportiu: procedència —país i continent—, any o anys de celebració, tipologia de l'esdeveniment partint de la proposta de Müller (2015) —giga, gran i mega esdeveniment—, inclosa la classificació d'esdeveniments regionals/nacionals, no recollida per l'autor esmentat, i modalitat esportiva —poliesportiu o uniesportiu—, i iii) relació amb els àmbits de sostenibilitat proposada per Purvis et al. (2019) —social, econòmic o mediambiental—, tipus d'estudi —qualitatiu, quantitatiu o mixt—, tipus de metodologia utilitzada —revisió de literatura, estudi de casos, enquesta, entrevista, qüestionari i altres—, i objecte d'aquest —base de dades de l'esdeveniment, residents, organització, esportistes, infraestructura, turistes, espectadors/ores, voluntariat, experts/es i d'altres.

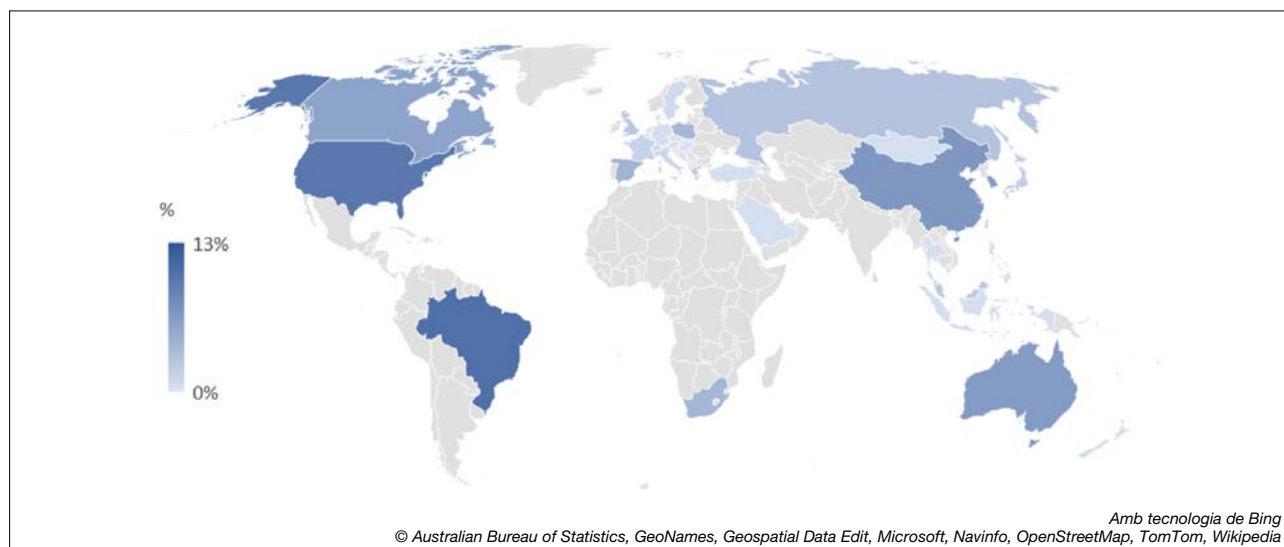
Per entendre millor els resultats, atenent l'evolució dels articles publicats entre el període 1964 i 2020, alguns resultats es van analitzar tenint en compte tres grans períodes: 1964-1999, 2000-2014, i 2015-2020. El primer període comença el 1964 per la celebració dels JJOO de Tòquio fins a l'any 1999, quan s'estipula l'Agenda 21 del COI, i acaba un període en el qual apareix el concepte de sostenibilitat, que esdevé el desafiament a assolir pels governs nacionals, regionals i locals del món. L'any 2000 s'estableixen els ODM (8 propòsits del desenvolupament humà), la qual cosa implica garantir la sostenibilitat del medi ambient, sobretot en els JJOO dins del període, fins a l'any 2014. L'any 2015 comença l'últim període, per l'elaboració de l'Agenda Desenvolupament Sostenible 2030, fins a l'any 2020, en el qual culmina aquesta revisió sistemàtica.

Figura 2

Evolució nombre d'articles publicats (1999-2020).

Figura 3

Distribució publicacions per països (1999-2020).

Resultats

Evolució del nombre d'articles respecte als anys de publicació

En l'anàlisi dels resultats obtinguts en l'estudi de l'evolució en el nombre de publicacions es va poder observar l'existència d'un increment constant i gradual en el temps del nombre de publicacions, destacant la presència de dos grans pics: any 2012 i 2020, connectats als períodes, 2000-2014 i 2015-2020, respectivament. També és interessant destacar com

l'any 2012 es trenca per primera vegada la tendència a l'alça iniciada el 1999, i al cap de dos anys es torna a iniciar un ascens en el nombre d'articles publicats.

Característiques dels esdeveniments esportius

Localització

Dels 224 articles analitzats es va observar un clar predomini d'esdeveniments amb seu al continent europeu (37%), seguit pel continent asiàtic (23.2%) (Figura 3).

Taula 2
Esdeveniments analitzats per continent.

Continent	Total		Període %		
	Esdeveniments	%	1964-1999	2000-2014	2015-2020
Europa	102	37.0	44.2	45.2	30.4
Àsia	64	23.2	22.2	14.0	39.2
Amèrica del Nord	43	15.6	33.3	17.8	11.8
Amèrica del Sud	29	10.5	0.0	5.7	16.7
Oceania	19	6.9	0.0	10.2	2.0
Àfrica	11	4.0	0.0	7.2	0.0
Diversos	8	2.9	0.0	0.0	0.0
Total	224	100	100	100	100

Taula 3
Mida d'esdeveniments.

Mida d'esdeveniments	Total		Període %		
	Esdeveniments	%	1964-1999	2000-2014	2015-2020
Giga	125	45.3	100.0	47.5	37.9
Mega	49	17.8	0.0	20.0	13.7
Gran	24	8.7	0.0	8.1	9.5
Nacional/regional	78	28.3	0.0	24.4	38.9
Total	224	100	100	100	100

Si s'analitzen per períodes i continents, s'observa com el continent europeu va obtenir més concentració d'esdeveniments en el període 1964-1999 (44.2 %) i el 2000-2014 (45.2 %), mentre que la presència del continent asiàtic va ser superior el 2015-2020 (39.2 %) (Taula 2).

Mida

Seguint la classificació feta per Müller (2015), es va observar un clar predomini dels gigaesdeveniments (45.3 %), seguits pels de caràcter nacional/regional (recull els esdeveniments no previstos a la categoria de Müller), amb un 28.3 %, i dels megaesdeveniments (17.8 %). Resultats aquests que analitzats des del punt de vista de distribució per períodes

mantenen aquesta tendència amb matisos: més percentatge de gigaesdeveniments en la totalitat de períodes, encara que una proporció més gran de nacional/regional en el període 2015-2020 (Taula 3).

Modalitat esportiva

Es va observar la presència d'un clar predomini de la modalitat poliesportiva (63.4 %), representada pels JJOO en un 90 %. Dels esdeveniments uniesportius (36.6 %), destaca la modalitat del futbol (36.6 %), l'atletisme (12.2 %), el ciclisme (8.5 %) i l'automobilisme (7.3 %), les quals impliquen el 64.6 % de totes les modalitats uniesportives (Taula 4).

Taula 4*Modalitat d'esdeveniment en relació amb l'esport.*

Modalitat d'esdeveniments	Poliesportius (63.4 %)	Uniesportius (36.6 %)
Jocs olímpics	90.1	-
Jocs europeus o continentals	9.9	-
Futbol	-	36.6
Atletisme	-	12.2
Ciclisme	-	8.5
Automobilisme	-	7.3
Trail running	-	4.9
Esquí	-	4.9
Atletisme	-	3.7
Senderisme	-	3.7
Tennis	-	2.4
Bicicleta de muntanya	-	2.4
Beisbol	-	2.4
Futbol americà	-	1.2
Criquet	-	1.2
Golf	-	1.2
Futbol sala	-	1.2
Arts marcial	-	1.2
Rugbi	-	1.2
Esgrima	-	1.2
Handbol	-	1.2
Karate	-	1.2
Total	100	100

Taula 5*Àmbits d'estudi.*

Tipus d'àmbits	Total		Període %		
	Articles	%	1964-1999	2000-2014	2015-2020
Mediambiental	93	41.5	0.0	46.6	36.4
Social	72	32.1	66.7	27.2	37.3
Econòmic	38	17.0	0.0	16.5	16.9
Combinació entre àmbits	21	9.4	33.3	9.7	9.3
Total	224	100	100	100	100

La sostenibilitat

Àmbits d'estudi

La temàtica d'estudi més recurrent va correspondre a sostenibilitat mediambiental (41.5 %), seguit de la sostenibilitat social (32.1 %). Destaca, sobre això, la reduïda presència d'articles centrats en la sostenibilitat econòmica. Si es fa l'anàlisi segons la distribució per períodes temporals, l'àmbit mediambiental presenta una concentració més gran en el període 2000-2014 (46.6 %), mentre que en el període 2015-2020 seria l'àmbit social (37.3 %) (Taula 5).

Tipus d'estudi i metodologia

Respecte a la metodologia d'estudi, els resultats obtinguts van mostrar la presència d'un clar predomini dels estudis de tipus qualitatiu en els tres àmbits de la sostenibilitat: econòmic (75.1 %), social (63.2 %) i mediambiental (70.6 %); la revisió de literatura és la metodologia més recurrent en l'estudi de l'àmbit econòmic (31.9 %) i de l'àmbit social (30.6 %), seguida per l'estudi de casos en l'àmbit mediambiental (32.1 %) (Taula 6).

Objecte d'estudi

Es va observar el predomini de la utilització de bases de dades en tots els àmbits: econòmic (73.3 %), social (59.1 %) i mediambiental (65.3 %). Destaquen, també, els residents en l'àmbit social (15.2 %) i els participants de l'esdeveniment en l'àmbit ambiental (8.7 %) com a objectes d'estudi amb més incidència per darrere de la base de dades (Taula 7).

Taula 6
Tipus d'Estudi i Metodologia.

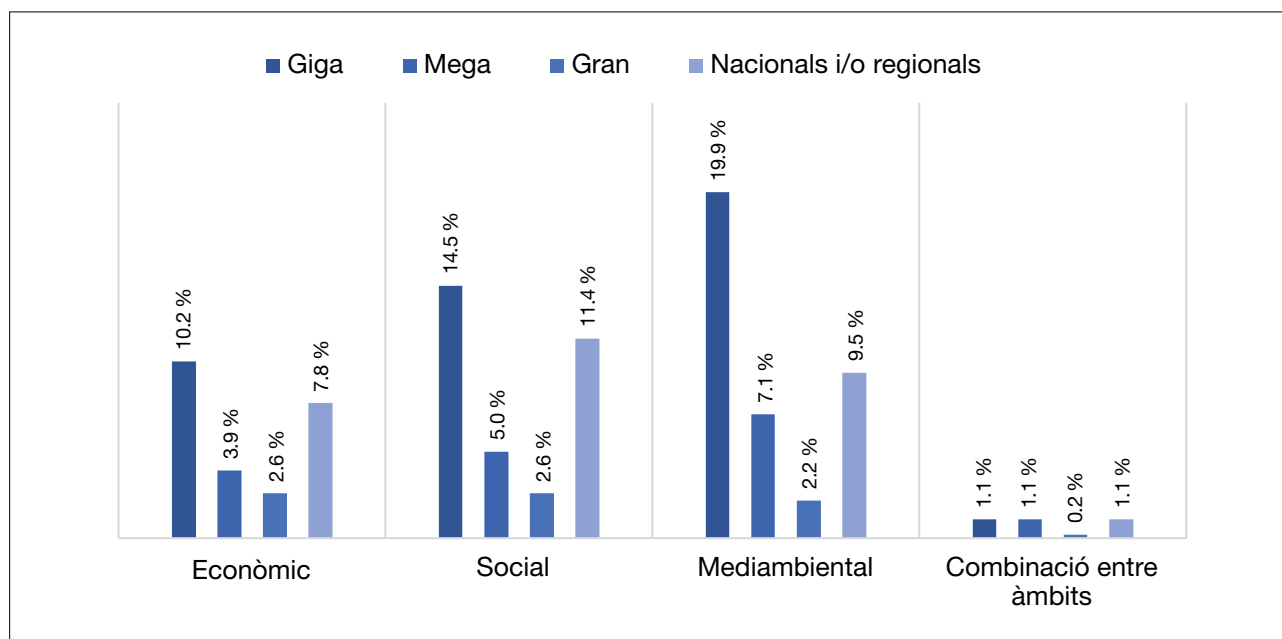
Tipus d'estudi	Total		Àmbits d'estudi			
	Articles	%	Econòmic <i>n</i> = 91	Social <i>n</i> = 134	Mediambiental <i>n</i> = 153	Combinació entre àmbits <i>n</i> = 20
Tipus d'estudi (<i>n</i> = 224)						
Qualitatiu	157	70.4	75.1	63.2	70.6	100.0
Quantitatiu	48	21.4	19.7	28.9	20.2	0.0
Mixt	19	8.5	4.6	7.8	9.0	0.0
Metodologia (<i>n</i> = 354)						
Revisió literatura	113	31.9	31.9	30.6	31.7	25.0
Estudi de casos	111	31.3	26.3	28.5	32.1	45.0
Enquesta	43	12.1	12.5	13.2	13.4	10.0
Entrevista	38	10.7	12.5	9.1	10.4	20.0
Qüestionari	14	4	4.1	5.1	2.6	0.0
D'altres	35	10	12.5	13.2	9.5	0.0

Taula 7
Objecte d'estudi.

Tipus d'estudi (<i>n</i> = 285)	Total		Àmbits d'estudi			
	Articles	%	Econòmic <i>n</i> = 91	Social <i>n</i> = 134	Mediambiental <i>n</i> = 153	Combinació entre àmbits <i>n</i> = 20
Base de dades	145	50.8	73.3	59.1	65.3	0.0
Residents	31	10.9	7.8	15.2	7.3	58.3
Organització	23	8.1	7.8	4.5	6.0	0.0
Esportistes	26	9.1	3.3	6.8	8.7	0.0
Infraestructura	13	4.6	2.2	0.8	5.3	33.3
Turistes	12	4.2	2.2	5.3	2.0	0.0
Espectadors/ores	11	3.9	1.1	3.0	2.7	0.0
Voluntariat	8	2.8	1.1	4.5	1.3	0.0
Experts/es	6	2.1	1.1	0.8	0.7	0.0
D'altres	10	3.5	0.0	0.0	0.7	8.3

Figura 4

Relació esdeveniments esportius amb àmbits de sostenibilitat.

Taula 8

Evolució d'estudi d'àmbits de sostenibilitat en relació amb tipus d'esdeveniments.

	Total		Període %		
	Articles	%	1964-1999	2000-2014	2015-2020
Gigaesdeveniment (n = 219)					
Econòmic	52	23.7	25.0	20.5	28.8
Social	70	31.9	31.3	31.5	33.3
Mediambiental	87	39.7	43.8	41.7	34.8
D'altres	10	4.7	0.0	6.3	3.0
Megaesdeveniment (n = 87)					
Econòmic	22	25.3	0.0	22.8	26.9
Social	25	28.7	0.0	29.8	30.8
Mediambiental	39	44.8	0.0	45.6	42.3
D'altres	1	1.2	0.0	1.8	0.0
Gran esdeveniment (n = 33)					
Econòmic	8	24.3	0.0	25.2	9.1
Social	13	39.4	0.0	35.0	54.5
Mediambiental	11	33.3	0.0	40.0	27.3
D'altres	1	3.0	0.0	0.0	9.1
Nacional/regional (n = 134)					
Econòmic	35	26.1	0.0	27.4	24.6
Social	54	40.3	0.0	34.2	47.5
Mediambiental	45	33.6	0.0	38.4	27.9
D'altres	0	0	0.0	0.0	0.0

Relació entre esdeveniments esportius i àmbits d'estudi

Respecte a la relació entre mida d'esdeveniment i sostenibilitat (àmbits de la sostenibilitat investigats en cada tipologia d'esdeveniment), van destacar els gigaesdeveniments com els més estudiats en les tres àrees de sostenibilitat: econòmica (10.2 %), social (14.5 %) i mediambiental (19.9 %). Són rellevants els resultats dels esdeveniments nacionals/regionals, i destaca l'àmbit social (11.4 %), el mediambiental (9.5 %) i l'econòmic (7.8 %) (Figura 4).

Si s'atén l'evolució dels estudis d'àmbits de sostenibilitat segons la tipologia d'esdeveniments esportius (Taula 8), els gigaesdeveniments en el període 1964-1999 van ser l'única tipologia d'esdeveniments investigada, amb incidència en l'àmbit mediambiental (43.8 %). En el període 2000-2014 segueix la tendència d'estudi en l'àmbit mediambiental (41.7 %), igual com en el període 2015-2020 (34.8 %).

En relació amb els megaesdeveniments, l'àmbit més estudiat va ser el mediambiental (45.6 %) en el període 2000-2014 i 2015-2020 (42.3 %), situació contrària als grans esdeveniments, en què l'àmbit més recurrent d'estudi és el social, especialment en els últims anys (54.5 %). Destaca també la categoria nacional/regional, en la qual en els anys 2000-2014 el predomini d'estudi era l'àmbit mediambiental (38.4 %), que, en l'últim període, canvia a l'àmbit social (47.5 %).

Conclusions i discussió

Atenent la quantitat d'articles publicats en referència amb la finalitat de l'estudi, resulta clar que la sostenibilitat en els esdeveniments esportius ha estat un tema recurrent al llarg de les últimes sis dècades, encara que en els seus inicis la temàtica no era un aspecte ni econòmic ni polític prioritari dels governs de tot el món. D'aquest fet es pot interpretar que el sector esportiu ha anat integrant, en una mesura o altra, l'agenda global de desenvolupament sostenible als esdeveniments esportius, política que s'observa a través de l'increment constant i gradual d'articles publicats a partir de l'any 2006, i s'identifiquen dos anys claus: 2012 i 2020. El primer, possiblement vinculat a la celebració dels JJOO de Londres 2012, considerats pel COI els jocs més verds de la història. Jocs que en aquest cas van marcar una fita, no només pel fet d'haver estat capaços d'integrar el concepte de sostenibilitat des del moment de la concepció del projecte olímpic, dissenyant una estratègia de transformació urbana sostenible i respectuosa amb el medi ambient, sota el nom de "London 2012 Sustainability Plan", sinó plasmat en nombroses accions innovadores com ara la construcció del primer estadi olímpic construït a base de canonades de subministrament de gas sobrants, o la creació del Parc

Olímpic en terrenys industrials contaminats, que es va convertir en el parc urbà més gran d'Europa, entre d'altres. I el segon, probablement vinculat al desplegament dels ODS ja plantejats en la Cimera per al Desenvolupament Sostenible celebrada el setembre de 2015, reforçats en la primera celebració anual de revisió dels avenços del compliment d'aquests objectius l'any 2019 a l'Agenda del Desenvolupament Sostenible organitzada per l'ONU.

D'altra banda, considerar que els esdeveniments esportius internacionals són utilitzats com un fòrum per plantejar posicions polítiques (García Reyes, 2007) permet entendre l'evolució quant als continents organitzadors. Així, s'observa com inicialment és el continent europeu el que sustenta la política de sostenibilitat en el període 1964-2014, que és relegada a un segon lloc pel continent asiàtic en el període comprès entre els anys 2015-2021. Fet probablement vinculat a l'increment que hi ha hagut quant a seus de giga i mega esdeveniments esportius en aquest continent, que pretén ser la potència referent a escala mundial, i una via més és la dels esdeveniments esportius sostenibles.

Un altre aspecte a destacar és el poder d'algunes organitzacions esportives com el COI i com aquestes actuen com a model i guia impulsant la resta de les organitzacions esportives. El COI va constituir la Comissió d'Esport i Medi Ambient el 1995, i va modificar la Carta olímpica el 1996, la qual cosa va conduir a incloure estratègies sostenibles per a la celebració dels JJOO. El 1999, el COI inclou l'Agenda 21, amb el principal objectiu d'aconseguir la participació activa del moviment olímpic (federacions internacionals i comitès olímpics nacionals) i el món de l'esport amb el desenvolupament sostenible. Això es pot deduir en veure com, d'entre les tipologies d'esdeveniments analitzats, els gigaesdeveniments —JJOO i mundials— sempre van ser els esdeveniments més estudiats amb independència del moment temporal, el continent, la modalitat o el tipus de sostenibilitat que considerava.

Després d'alguns anys seguint l'empremta iniciada pel COI, es pot considerar que està arribant, o ha arribat, la democratització de la sostenibilitat, que busca principalment estendre la consciència d'allò sostenible a la societat en general. És a dir, encara que al principi en el període 1964-2014 van ser els gigaesdeveniments els més estudiats, en el període 2015-2020 aquests van ser reemplaçats per l'estudi d'esdeveniments esportius més d'àmbit nacional i regional, fet que demostra l'interès i la dedicació de recursos per executar polítiques sostenibles en esdeveniments esportius de mida més reduïda.

Així mateix, i en relació amb la temàtica d'estudi, el clar predomini de la temàtica ambiental davant la resta de temàtiques podria estar vinculada a la creixent preocupació ciutadana davant els efectes del canvi climàtic que alerten sobre la necessitat de replantejar el sistema productiu actual,

entre els quals, i en paraules de Schulenkorf (2012), s'inclou l'organització i celebració d'esdeveniments esportius en totes les seves magnituds, marcant la importància que poden presentar a l'hora de reduir l'impacte negatiu sobre el medi ambient.

Finalment, es podria destacar el camí que queda per recórrer. Estem davant d'un àmbit relativament jove on ni tan sols hi ha un consens en la definició de sostenibilitat i, encara que hi ha estudis, aquests són molt heterogenis i parcials. Per exemple, els estudis que avaluen la sostenibilitat mitjançant la combinació dels tres àmbits són minoritaris, com el de Varnajot (2020), el qual revela les implicacions sostenibles per a les comunitats en la celebració de la cursa ciclista del Tour de França 2020, o el de Kim et al. (2020), que investiga com els residents locals perceben l'impacte de les tres àrees de la sostenibilitat dels Jocs Olímpics d'Hivern de Pyeongchang 2018. Caldria evolucionar a un model d'anàlisi amb una perspectiva integral de conjunt, considerant que en la integració d'aquestes tres àrees aquestes han d'anar entrelaçades i dependents per aconseguir que un esdeveniment esportiu sigui sostenible. Que tingui en compte la cura del planeta i el benestar social de les persones, que vetlli per una equitat més gran en relació amb l'àmbit social i econòmic, que prioritzi el que és habitable en l'àmbit social i mediambiental i el que és viable en l'àmbit mediambiental i econòmic.

Es pot determinar que l'evolució de la integració de la sostenibilitat en el desenvolupament d'esdeveniments esportius ha anat en constant augment des de l'aparició del seu concepte a l'informe de Brundtland i del seu desenvolupament en organitzacions internacionals esportives, com el COI, integrant-se al manual de l'organització dels esdeveniments esportius de manera indiscutible.

Limitacions i perspectives de futur

La principal limitació del present estudi és la superficialitat de l'anàlisi de les publicacions identificades.

En relació amb les perspectives de futur, es recomana analitzar amb profunditat els continguts de cada investigació. Això permetria progressar a l'hora d'identificar l'evolució de les metodologies d'anàlisi i conèixer si hi ha un consens o no en la utilització d'aquestes, alhora que identificar els indicadors d'anàlisi i com quantificar l'impacte que generen els esdeveniments esportius.

Agraïments

L'autoria d'aquest article agraeix el suport, institucional i econòmic, de l'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC).

Referències

- Añó Sanz, V. (2000). Organization of major international sporting events. *Arbor*, 165 (650), 265-287. <https://doi.org/10.3989/arbor.2000.i650.969>
- Ardoin, N., Wheaton, M., Bowers, A., Hunt, C., & Durham, W. (2015). Nature-based tourism's impact on environmental knowledge, attitudes, and behavior: a review and analysis of the literature and potential future research. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(6), 838-858. <https://doi.org/10.1080/09669582.2015.1024258>
- Bácsné-Bába, É.; Ráthonyi, G.; Pfau, C.; Müller, A.; Szabados, G.N.; Harangi-Rákos, M. (2021). Sustainability-Sport-Physical Activity. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18 (4), 1455. <https://doi.org/10.3390/ijerph18041455>
- Bianchini, A., & Rossi, J. (2021). Design, implementation and assessment of a more sustainable model to manage plastic waste at sport events. *Journal of Cleaner Production*, 281, 12345. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.125345>
- Chen, R. (2022). Effects of Deliberate Practice on Blended Learning Sustainability. *Sustainability*, 14 (3), 1785. <https://doi.org/10.3390/su14031785>
- Chersulich, A., Perić, M., & Wise, N. (2020). Assessing and Considering the Wider Impacts of Sport-Tourism Events: A Research Agenda Review of Sustainability and Strategic Planning Elements. *Sustainability*, 12 (11), 4473. <https://doi.org/10.3390/su12114473>
- Chien, P. M., Richie, B. W., Shipway, R., & Henderson, H. (2012). I Am Having a Dilemma: Factors Affecting Resident Support of Event Development in the Community. *Journal of Travel Research*, 51(4), 451-463. <https://doi.org/10.1177/0047287511426336>
- Córdova, M. J., Calabuig, F., & Dos Santos, M. (2019). Key Determinants on Non-Governmental Organization's Financial Sustainability: A Case Study that Examines 2018 FIFA Foundation Social Festival Selected Participants. *Sustainability*, 11(5), 1411. <https://doi.org/10.3390/su11051411>
- Desbordes, M., & Falgoux, J. (2006). *Management and organization of a sporting event*. (Vol.609). Cerdanyola del Vallès: Inde.
- Domínguez, T., Garrido, P., & Vernet, B. (2019). Sport, integrity and sustainable development: The importance of integrity in sport in the 2030 Agenda. *Encuentros Multidisciplinarios*, 63, 1-9.
- Dwyer, L., & Fredline, L. (2008). Special Sport Events—Part I. *Journal of Sport Management*, 22 (4), 385-391. <https://doi.org/10.1123/jism.22.4.385>
- Fonseca, I., Bernate, J., & Tuay, D. (2022). Corporate social responsibility and sporting events. A systematic review of scientific production. *Sport TK-Revista Euroamericana de Ciencias del Deporte*, 11, 8-8. <https://doi.org/10.6018/sportk.470131>
- García-Reyes, G. (2007). The Olympic Games and the FIFA World Cup: Sport Tournaments or Political Instruments. *CONfinés de relaciones internacionales y ciencia política*, 3(6), 83-94.
- Graham, S., Delpy Neirotti, L., & Goldblatt, J. (2001). *The ultimate guide to sports marketing*. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill Companies.
- Gulak-Lipka, P., & Jagielski, M. (2020). Incorporating sustainability into mega-event management as means of providing economic, social and environmental legacy: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 20 (388), 2859-2866. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s5388>
- Inglés, E., & Puig, N. (2015). Sports management in coastal protected areas. A case study on collaborative network governance towards sustainable development. *Ocean & Coastal Management*, 118, 178-188. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2015.07.018>
- Inglés, E., Funollet, F., & Olivera, J. (2016). Physical activities in the natural environment. Present and future. *Apunts Educación Física y Deportes*, 124, 49-52. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.cat.\(2016/2\).124.05](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.cat.(2016/2).124.05)
- Ito, E., & Hinch, T. (2020). A systematic review of sport tourism research in Japan 1. *Tourism Development in Japan*, 1, 82-101. <https://doi.org/10.4324/9780429273513-5>
- IUCN. (2006). *The Future of Sustainability Re-thinking Environment and Development in the Twenty-first Century*.
- Kim, M., Park, S., & Kim, S. (2020). The perceived impact of hosting mega-sports events in a developing region: the case of the PyeongChang 2018 Winter Olympic Games. *Current Issues in Tourism*, 24 (20), 2843-2848. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1850652>

- Lein, J. K. (2017). *Futures Research and Environmental Sustainability: Theory and Method*. Boca Raton, FL: Taylor & Francis.
- Lis, A., & Tomanek, M. (2020). Sport Management: Thematic Mapping of the Research Field. *Journal of Physical Education and Sport*, 20 (168), 1201-1208. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s2167>
- López, M., Virto, N., Manzano, J., & Madariaga, J. (2018). Residents' attitude as determinant of tourism sustainability: The case of Trujillo. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 35, 36-45. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.02.002>
- Mair, J., & Smith, A. (2021). Events and sustainability: why making events more sustainable is not enough. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(11-12), 1739-1755. <https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1942480>
- Mallen, C. (2018). Robustness of the sport and environmental sustainability literature and where to go from here. *Routledge handbook of sport and the environment*, 11-35.
- Mascarenhas, M., Pereira, E., Rosado, A., & Martins, R. (2021). How has science highlighted sports tourism in recent investigation on sports' environmental sustainability? A systematic review. *Journal of Sport & Tourism*, 25(1), 42-65. <https://doi.org/10.1080/14775085.2021.1883461>
- McCullough, B. P. & Cunningham, G. B. (2010). A Conceptual Model to Understand the Impetus to Engage in and the Expected Organizational Outcomes of Green Initiatives. *Quest*, 62 (4), 348-363. <https://doi.org/10.1080/00336297.2010.10483654>
- McCullough, B. P., Orr, M. & Kellison, T. (2020). Sport Ecology: Conceptualizing an Emerging Subdiscipline Within Sport Management. *Journal of Sport Management*, 34 (6), 509-520. <https://doi.org/10.1123/jsm.2019-0294>
- McCullough, B. P., Orr, M. & Watanabe, N. M. (2019). Measuring Externalities: The Imperative Next Step to Sustainability Assessment in Sport. *Journal of Sport Management*, 34 (5), 393-402. <https://doi.org/10.1123/jsm.2019-0254>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., & Altman, D. G. (2010). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement (Chinese edition). *International Journal of Surgery*, 8(5), 336-341. <https://doi.org/10.1016/j.ijssu.2010.02.007>
- Müller, M. (2015). What makes an event a mega-event? Definitions and sizes. *Leisure Studies*, 34(6), 627-642. <https://doi.org/10.1080/02614367.2014.993333>
- O'Brien, D., & Gardiner, S. (2006). Creating Sustainable Mega Event Impacts: Networking and Relationship Development through Pre-Event Training. *Sport Management Review*, 9(1), 25-47. [https://doi.org/10.1016/S1441-3523\(06\)70018-3](https://doi.org/10.1016/S1441-3523(06)70018-3)
- OCDE. (2001). *Sustainable Development: Critical Issues*. Paris: OECD Publishing.
- ONU. (2015). *Resolución A/RES/70/1 Transformar nuestro mundo: la agenda 2030 para el desarrollo sostenible*. New York, USA.
- Purvis, B., Mao, Y., & Robinson, D. (2019). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustain Sci*, 14, 681-695. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>
- Rivera Mateos, M. (2018). Active tourism, outdoor recreation and nature sports: a geographical reading. *Bulletin Of the Association of Spanish Geographers*, (77), 462-492. <https://doi.org/10.21138/bage.2548>
- Roche, M. (2000) Mega-events and modernity: Olympics and expos in the growth of global culture. (2001b). *Choice Reviews Online*, 38(11), 39-6250.
- Sánchez-Sáez, J. (2019). Sports events as a local development instrument. *Culture, science and sport*, 14(41), 91-92. <http://dx.doi.org/10.12800/ccd.v14i41.1268>
- Schulenkorf, N., & Edwards, D. (2012). Maximizing Positive Social Impacts: Strategies for Sustaining and Leveraging the Benefits of Intercommunity Sport Events in Divided Societies. *Journal of Sport Management*, 26 (5), 379-390. <https://doi.org/10.1123/jsm.26.5.379>
- Smith, B., & Sparkes, A. C. (2019). Disability, sport, and physical activity. *Routledge Handbook of Disability Studies*, 2, 391-403. <https://doi.org/10.4324/9780203144114-34>
- Tadini, R., Gauna, C., Gandara, J., & Sacramento, E. (2021). Sporting events and tourism: systematic review of the literature. *Tourism Research*, 21(2), 22-45. <https://doi.org/10.14198/INTURI2021.21.2>
- Takeuchi, K., Allenby, B., & Elmqvist, T. (2016). Call for paper for sustainability science and implementing the sustainable development goals. *Sustain Sci*, 11, 177-178. <https://doi.org/10.1007/s11625-016-0353-9>
- Trendafilova, S., & McCullough, B. (2018). Environmental sustainability scholarship and the efforts of the sport sector: A rapid review of literature. *Cogent Social Sciences*, 4(1), 1467256. <https://doi.org/10.1080/23311886.2018.1467256>
- Varnajot, A. (2020). The making of the Tour de France cycling race as a tourist attraction. *World Leisure Journal*, 62(3), 272-290. <https://doi.org/10.1080/16078055.2020.1798054>
- Vaugeois, N., Parker, P., & Yang, Y. (2017). Is leisure research contributing to sustainability? A systematic review of the literature. *Leisure/Loisir*, 41(3), 297-322. <https://doi.org/10.1080/14927713.2017.1360151>
- WECD. (1987). Report of the world commission on environment and development: our common future. Oxford: Oxford University Press.

Conflicte d'interessos: les autories no han comunicat cap conflicte d'interessos.

© Copyright Generalitat de Catalunya (INEFC). Aquest article està disponible a l'URL <https://www.revista-apunts.com/ca/>. Aquest treball està publicat sota una llicència Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. Les imatges o qualsevol altre material de tercers d'aquest article estan inclosos a la llicència Creative Commons de l'article, tret que s'indiqui el contrari a la línia de crèdit; si el material no s'inclou sota la llicència Creative Commons, els usuaris hauran d'obtenir el permís del titular de la llicència per reproduir el material. Per veure una còpia d'aquesta llicència, visiteu <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>